

ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТОМ

Тодосійчук Ю.В.

ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН

Серед основних факторів економічного зростання сільського господарства важливе місце належить відтворенню основних засобів. Сучасний стан їх характеризується значною зношеністю та розбалансованістю і потребує відновлення.

Вивченню теоретичних і практичних питань відтворення основних засобів та кредитного забезпечення аграрного сектора економіки присвячені праці українських вчених: В.М. Алексійчука, В.Г. Андрійчука, В.І. Грушка, А.Т. Головка, О. Є. Гудзь, О.В. Дзюблюка, М.Я. Дем'яненко, М.П. Денисенка, О.Т. Євтуха, Ш.І. Ібатулліна, С.І. Кручка, О.І. Лаврушина, В.Д. Лагутіна, С.В. Мочерного, М.І. Савлука, В.Т. Сусіденка, Д.В. Полозенка, М.М. Ямпольського та інших. В Російській Федерації кредитні відносини досліджувалися в роботах Голубєва А., Гордєєва А., Злочевського А., Лішанського М., Пахомова В., Серової Е., Янбих Р. та інших. В дальньому зарубіжжі цими проблемами займалися Дж. Д. фон Пішке, А. Неві, Р. Педерсона, Же.-Ж. Дешама, П. Брайда та інші.

Всі форми кредитного забезпечення сільськогосподарського виробництва потребують державної фінансової підтримки. У 1998-1999 рр. за умов значного скорочення банківського кредитування галузі державна фінансово-кредитна підтримка агропромислового виробництва реалізовувалась, як правило, у формі безвідсоткових бюджетних позичок, списання та реструктуризація боргів, постачання сільськогосподарських машин і обладнання через Державний лізинговий фонд та під гарантії уряду, а також прямі субсидії з бюджету та позабюджетних фондів.

Фінансові джерела відтворення основних засобів обмежені кризовим станом багатьох сільськогосподарських підприємств. Тому проблема фінансової підтримки відтворення основних засобів з боку держави є дуже важливою.

Аналіз підтвердив, що з точки зору залучення кредитних ресурсів на підтримку сільськогосподарських товаровиробників програма є ефективною, проте недоліки в механізмі їх надання призвели до того, що державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників через механізм здешевлення цих кредитів залишається недоступною для 63 % сільськогосподарських підприємств.

Компенсація надається на конкурсній основі агропідприємствам, які залучили кредити у поточному році, за умови, що сума відсотків за користування кредитом та за додатково укладеними договорами, предметом яких є надання банками послуг, а також за кредитами кредитних спілок не перевищує у національній валюті 18% річних для короткострокових та 17% – для середньострокових кредитів, а в іноземній валюті – не більше ніж 12% річних для короткострокових та 11% – для середньострокових кредитів.

Компенсація за середньостроковими кредитами отримують сільгоспідприємства, у яких обсяг виробництва валової продукції за попередній рік склав не менше 1 млн. гривень, а кредити залучались на придбання сільськогосподарської та зрошувальної техніки, обладнання для переробки тощо.

Крім того, компенсацію за середньострокові кредити, взяті на закупівлю агротехніки для передачі її у фінансовий лізинг, отримає НАК «Украгрозлізинг».

При цьому бюджетні кошти у розмірі не більше ніж 40% затверджених обсягів для здешевлення середньострокових кредитів першочергово спрямовуються на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими середньостроковими інноваційно-інвестиційними кредитами.

Виділення компенсації за короткостроковими та середньостроковими кредитами здійснюють конкурсні комісії при місцевих держадміністраціях. Компенсація не надається позичальникам, яких визнано банкрутами, стосовно яких порушено справу про банкрутство, що перебувають на стадії ліквідації або мають прострочену більш як за півроку заборгованість перед державним і місцевими бюджетами та Пенсійним фондом України.

Крім того, відповідно до прийнятих змін до Закону України “Про податок на додану вартість” до 1 січня 2008 року збережено чинний порядок пільгового режиму оподаткування сільгоспвиробників податком на додану вартість. Завдяки цьому державна підтримка АПК збільшиться на 4,5 млрд. грн.

Враховуючи зарубіжний досвід та особливості розвитку вітчизняного механізму фінансової підтримки підприємств АПК через схему здешевлення кредитів, деякі дослідники вважають, що розмір часткової компенсації ставки за кредитами комерційних банків аграрним підприємствам повинен базуватися на певному порядку її розрахунку, і вирішення проблеми забезпечення сільського господарства банківськими кредитами потребує активної державної підтримки.

У Франції механізм дії пільгових кредитів ґрунтується на принципі боніфікації – компенсації кредитору з коштів державного бюджету різниці між договірною процентною ставкою і ставкою пільгового кредиту. Розмір пільгової кредитної ставки є фіксованим, законодавчо визначеним і диференційованим залежно від виду кредиту: на облаштування господарства – 2,75-4%, модернізацію – 2,75-5%, розвиток тваринництва – 5-6%, виробництво деяких продуктів рослинництва – 6-10%, земельні позики – 5,25%, фінансування кооперативів із спільного використання техніки 3,75-5%. Обсяг бюджетної компенсації залежить від розміру кредитної ставки банку-кредитора. Проте об'єктивність її визначення зумовлена запровадженням обов'язковим конкурсним відбором кредиторів для розміщення пільгових кредитів за державною програмою.

У Росії, на початковому етапі впровадження механізму часткової компенсації (2000 р.), застосовувався аналогічний порядок виплати компенсації у розмірі 20% процентної ставки за кредитами комерційних банків, 2/3 ставки рефінансування Центрального банку (2001р.) після надання в орган федерального казначейства документів, які підтверджують погашення позичальником суми основного боргу і сплату процентів.

Заслуговують на увагу випадки кредитування сільськогосподарських підприємств під гарантії третіх осіб, у комплексі з переробними органами, підвищення ролі в цих процесах місцевих органів.

Має розвиватися й державне фінансування окремих інвестиційних проектів. Основним критерієм відбору їх є максимальна ефективність. Такими ефективними проектами є формування великих підприємств, з сучасною технікою і технологією виробництва. Вони можуть бути як з державною, так і з корпоративною формою власності. Підтримка може надаватися як у формі прямої, так і фінансової підтримки. Важливо щоб проекти носили інноваційний характер.

Проведені дослідження показали, що в області є певні елементи системи кредитного забезпечення сільськогосподарського виробництва. Оптимізації цього процесу має допомогти створення цілісної системи.

Як відмічає академік М.Я Дем'яненко система кредитного забезпечення галузі повинна включати наступні основні складові:

- кредитну інфраструктуру, зорієнтовану на обслуговування галузі;
- механізм кредитних відносин з комерційними банками;
- механізми позабанківського кредитування.

Кредитна інфраструктура це комплекс кредитних установ з різною організаційною будовою, об'єднаних загальною метою кредитного забезпечення аграрної сфери. Основою цієї системи має бути система кредиторів. В системі кредиторів існують обласні та районні відділення комерційних банків, тобто регіональна банківська система.

Крім існуючих комерційних банків в цій системі пропонується сформувати кредитні кооперативи, сільські кредитні спілки, та регіональний кооперативний банк. Цей банк може виступати як інститут проведення фінансово-кредитної політики в аграрному секторі економіки області, центром зосереджено всіх фінансових ресурсів галузі та координації кредитно-фінансових потоків. Саме цим шляхом пішло багато зарубіжних країн – Бельгія, Данія, Нідерланди, Франція.

Деяко іншим шляхом пішла Росія. Там створено Аграрний банк, який на регіональному рівні виконує ті ж функції, через свої відділення.

Другою складовою кредиторів має бути позабанківська система. До її складу входять лізингові компанії, фінансовий та товарний ринок і постачальники матеріально-технічних ресурсів. Лізингові компанії мають надавати технічні засоби на умовах фінансового лізингу. Фінансовий ринок має надавати можливість залучати додаткові грошові ресурси через продаж цінних паперів позичальників. Товарний ринок має надавати можливість одержувати додаткові фінансові ресурси на форвардних чи ф'ючерських умовах.

Третьою складовою кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників мають складати механізми гарантування повернення кредитів. Це страхова система, складовою якої є система страхування та гарантій.

І четвертою складовою системи кредитного забезпечення є Фонд страхових і кредитних гарантій, який має формуватися на основі державних програм здешевлення кредитів та страхування.

Як окрема ланка системи кредитного забезпечення мають існувати інституційні ланки, які здійснюють нормативно-законодавче регулювання відносин між кредиторами та позичальниками.

Таким чином, кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників має формуватися на ринкових засадах, але з елементами державного регулювання (рис.1).

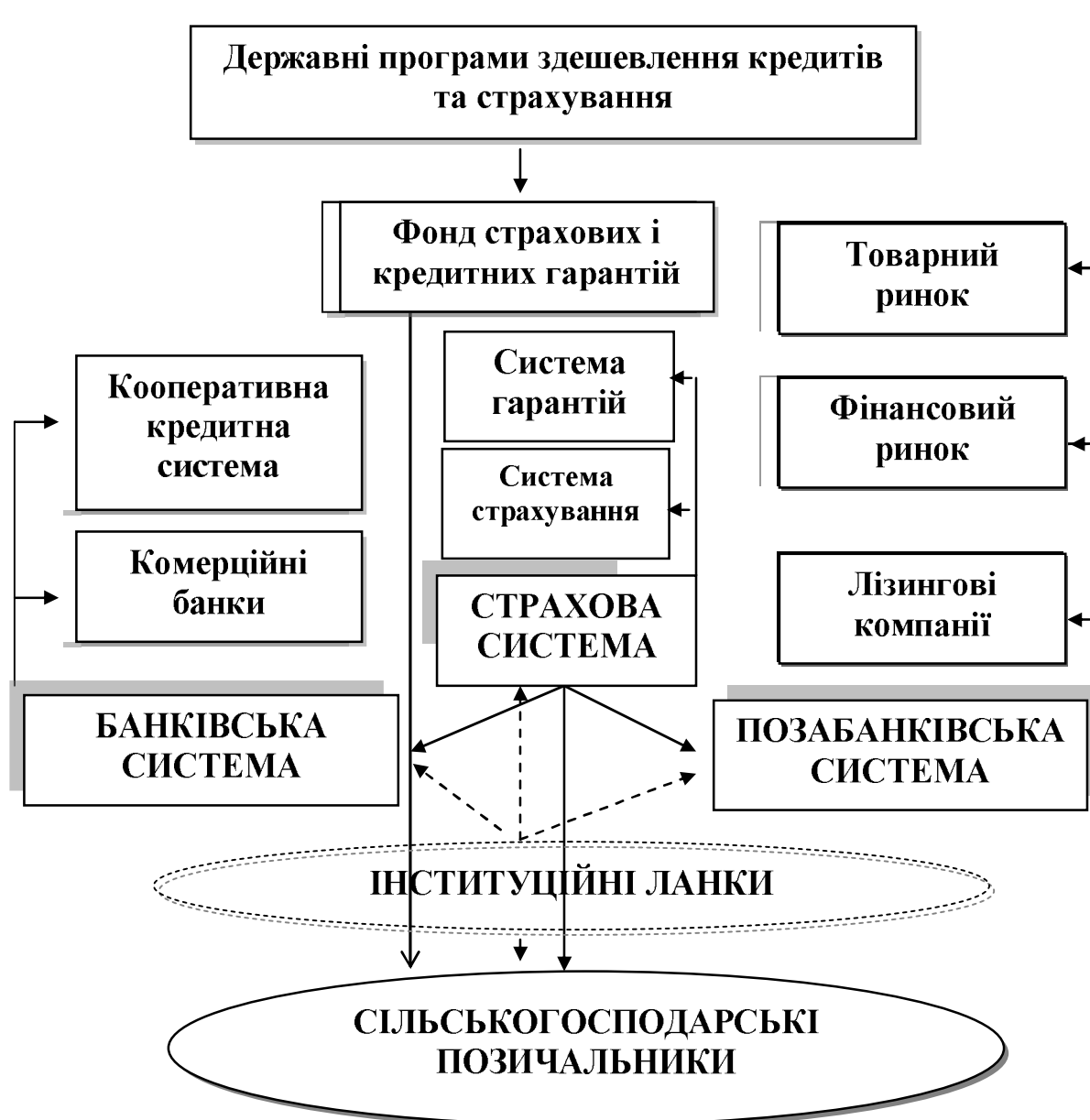


Рис.1. Пропонована система будови кредитної інфраструктури по забезпеченню кредитами сільськогосподарських підприємств області

Отже, основним напрямком розвитку системи кредитного забезпечення є завершення її формування. Основними групами складових такої системи є банківські форми позичальників з розвиненою системою кооперативних кредитних закладів, небанківська група кредиторів із ринковими формами кредитного забезпечення, системи гаранті повернення кредитів та державних заходів по здешевленню вартості кредитів і страхових послуг. В цій системі інституційні ланки мають формувати правила відносин між кредитором і позичальником.